

**НАЦИОНАЛНА ГИМНАЗИЯ
ПО ПЛАСТИЧНИ ИЗКУСТВА И ДИЗАЙН
"АКАД. ДЕЧКО УЗУНОВ" гр. Казанлък**

*6100 гр.Казанлък, ул. "Ген. Радецки" №80; тел.: 0431/6 35 75; GSM: 0878 92 70 03
www.art-school.eu ; e-mail: pgpikk@abv.bg*

УТВЪРДИЛ:

ПЕТЯ МИНЕКОВА

Директор на НГПИД „Акад. Дечко Узунов“
град Казанлък

МЕХАНИЗЪМ

ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ

В НГПИД "Акад. Дечко Узунов" – град Казанлък

за учебната 2015/2016 година

Разработен, съгласно Заповед № РД09-611/18.05.2012 г. на Министъра на образованието,
младежта и науката
и във връзка със Заповед №261/14.09.2015 г.
на Директора на НГПИД „Акад. Дечко Узунов“- град Казанлък
и е приет на Педагогически съвет с Протокол №1/15.09.2015 г.

I. ДЕФИНИЦИЯ

Доколко училището е отговорно за проявите и нарастването на тормоза и агресията? От една страна, училището като институция, отразява обществените условия – зараждането на агресията често е заложен във него (разпадане на семейства, различни възпитателни стилове, различен интелект или материално благосъстояние). В този случай училището се превръща в арена на отиграване на социални конфликти и проблеми. От друга страна «училището» е определяща и оценяваща институция, създаваща неравност (деление, йерархия, определяща за «успеха» или «провала» на отделния ученик). По този начин самата институция, неизбежно създава условия, които могат да предизвикат агресивно поведение. Това ни изправя пред въпроса – какво може училището да направи в посока превенция и редуциране на агресивното поведение; какво могат да направят учителите и дали те от своя страна са подготвени да се изправят пред този проблем (дали имат образование, квалификация, инструментариум).

От решаващо значение е взаимодействието между трите главни действащи лица – учители, ученици и родители, и техните начини на свързване един с друг, които могат да варират - от партниране през конфликти и борба, за това кой е по-добрият родител/или по-добрият възрастен до изключване на другата страна.

Едно добро партниране редуцира и може да бъде превантивно спрямо тези прояви, защото създава обща рамка, общи правила, единомислие на възрастни, сигурност, стабилност. А едно лошо партниране само по себе си е достатъчно условие за засилване на проявите на агресия, вътрешно конкуриране, създаване на конфликти, възможности за манипулация от страна на учениците и т.н. Агресивните прояви и насилието сред подрастващите са тясно свързани с условията, които пораждаат конфликти в социалната среда. В българското училище в последните години се наблюдава тенденция към засилване на агресивните прояви .

Насилието между учениците в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на тези, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението е „тормоз” (“bullying”).

Тормозът е форма на насилие, която се определя като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група. <http://www.slusham.com/img2/igra.jpg>

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

- Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва
- доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унижи или изолира от социалния живот; Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.
- Типичните младежки форми на насилие и тормоз са: телесна повреда; заплашване; принуда; изнудване и грабеж; противозаконно унищожаване или нанасяне на щета на чужда движима или недвижима вещ.

Проявите на тормоз в училище най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи: **Физически тормоз** - блъскане, щипане, разрушаване, удряне, – нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение; **Вербален тормоз** - подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди; **Психичен тормоз** - подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене; **Социален тормоз** - избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.

Виртуален тормоз - обидни, заплашителни и подигравателни – текстови съобщения по мобилен телефон, електронна поща, Skype или Facebook; разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават; снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео в интернет или други канали

без негово съгласие, на слухове, клюки и заплахи в социалните мрежи, крадене на самоличност и др.

Факторите, които провокират тормоз, агресия или насилие в ученическата общност са: Вътреличностната агресивност на самите ученици, зависеща от индивидуалните им особености. Тя се обостря по време на кризата на юношеския период.; Предшестващ жизнен опит на учениците ,свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобни действия; Непознаване на методи за ненасилствено разрешаване на конфликти; Традиции в училищната общност, провокиращи и стимулиращи агресия и насилие; Драстична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са изтласкани на заден план. Според чл. 7 ал. 1 и ал. 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

II. МЕРКИ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА

1. Осъзнаване и оценка на проблема.

1.1. Оценката на тормоза в НГПИД „Акад. Дечко Узунов“ се организира от ръководството на училището със съдействието на Училищния координационен съвет /УКС/ за справяне с насилието в началото и в края на всяка учебна година с цел определяне на формите и видовете тормоз, участниците в тормоза и местата, където най- често се случва.

1.2. Провежда се чрез анкета от класните ръководители до 3 седмици от началото на учебната година и до 3 седмици преди края на учебната година.

1.3. Резултатите се обработват в десетдневен срок от УКС за справяне с насилието.

1.4. След обобщаване на резултатите от изследването, УКС запознава педагогическия персонал с оценката на проблема на Педагогически съвет, а непедagogическия персонал – на Общо събрание.

1.5. На базата на извършената оценка се изготвя план за противодействие на училищния тормоз от УКС за справяне с насилието, който се актуализира всяка година до края на месец октомври.

2. Дейности за предотвратяване на училищния тормоз.

Дейности на ниво клас/класна стая

2.1. С цел създаване на пространство, в което се говори открито за тормоза: в часа на класа всеки класен ръководител използва формите на групово работно, дискусия, решаване на казус, споделяне на опит за разясняване на проблема за същността и видовете тормоз между учениците; учителите по БЕЛ, история, география и предметите от философския цикъл планират теми от учебното съдържание за работно и анализ по проблема насилие, ценностите, социалните роли, функциониране на институциите; родителите се поканват за участие в тези занятия.

2.2. Класните ръководители провеждат перманентни разговори с родителите в индивидуални или групови срещи за това какво е тормоз и какви са преживяванията на извършителя и потърпевшия, дали той се чувства унижен или заплашен.

2.3. Всяка паралелка заедно с класния ръководител изработва общи правила на поведение в училище.

2.4. Класният ръководител, заедно с учениците изработва процедура, описваща мерките в случай на нарушаване на правилата.

Дейности на ниво училище

2.5. Със заповед на Директора на НГПИД "Акад. Дечко Узунов" е създаден УКС за справяне с насилието, който да планира, проследява и координира усилията за справяне с училищния тормоз.

2.6. УКС за справяне с насилието, съгласувано с класните ръководители договаря единен механизъм с ясно разписани отговорности, за предотвратяване и реагиране при проява на тормоз и насилие в НГПИД "Акад. Дечко Узунов".

- 2.7. УКС за справяне с насилието, съгласувано с класните ръководители обобщава всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулира общоучилищни ценности и правила, които стават част от училищната политика.
- 2.8. Комисията за актуализиране на Правилника за устройството и дейността на НГПИД "Акад. Дечко Узунов", разработва предложения за промени в него, произтичащи от настоящия механизъм, предлага ги за обсъждане и приемане на ПС.
- 2.9. Администраторът на училищния сайт отговаря за запознаване на училищната общност и родителите със Заповед РД09- 611/18.05.2012 г. на Министъра на МОН и с настоящия „Механизъм за противодействие на тормоза в НГПИД "Акад. Дечко Узунов" като публикува тези документи в училищния сайт.
- 2.10. Всички учители в НГПИД "Акад. Дечко Узунов" предлагат на УКС мерки за изработване на процедура за усъвършенстване на системата на дежурство с оглед на това да бъдат обхванати местата в НГПИД "Акад. Дечко Узунов", където при етапа на оценка е установено, че се извършва тормоз.
- 2.11. УКС за справяне с насилието организира и провежда подкрепящо обучение на класните ръководители на тема: „Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го, какво можем и искаме да направим и как да го направим?“.
- 2.12. Председателят на училищната комисия за квалификация, съгласувано с директора планира обучения за повишаване на квалификацията на учителите в областта за справяне с училищния тормоз.
- 2.13. Провеждане на колективни и индивидуални срещи с цел информиране от класните ръководители „Какво е насилие и тормоз и как да го разпознаваме” . - сред родители на родителски срещи и в приемното време на класния ръководител; - сред ученици в час на класа и в приемното време на класния ръководител.

Дейности на ниво общност

- 2.14. Класните ръководители съдействат на УКС за подобряване на комуникацията и взаимодействието между училищната и родителската общности; за издирване на родители от областта на помагащите професии, като психолози, социални работници, лекари, журналисти, спортисти, музиканти, драматурзи, художници и др., които да бъдат включени в различни училищни инициативи.
- 2.15. УКС за справяне с насилието, съгласувано с директора на НГПИД "Акад. Дечко Узунов" осигурява реални партньорства с външни за училището организации, служби и специалисти: Дирекция "Социално подпомагане" - Отдел „Закрила на детето” –; Местна комисия за БППМН –; МВР – Детска педагогическа стая ;

II. ДЕЙСТВИЯ ЗА СПРАВЯНЕ С УСТАНОВЕН УЧИЛИЩЕН ТОРМОЗ В НГПИД "Акад. Дечко Узунов"

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладяни от учителите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между учениците. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на учениците, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Ако се касае просто за приятелска игра учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат следните действия.

1. Прекратяване на ситуация на тормоз.

Задължение на всеки учител/служител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел, като: В случай на физически тормоз учениците трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;

Трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията; Важно е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. 2. Реакции спрямо ученика, упражнил тормоз.

2.1. Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. Той се прилага от класният ръководител или педагогическия съветник. Учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, показва ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че хората правят грешки, които следва да бъдат поправени, без да се налагат наказания; Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си. С това негово решение трябва да се съгласи и потърпевшият от тормоза ученик; Класният ръководител изслушва ученика, упражнил тормоза в отсъствието на потърпевшия ученик;

След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на учениците и дава обратна връзка; Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, които също могат да подпомогнат работата на учителя като наблюдават ученика във взаимоотношенията му с другите ученици и дадат насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост.

2.2. При повтаряне на едни и същи нарушения на правилата се прилага подходът за възстановяване на щетата, уведомяване на класния ръководител и УКС, като се съставя протокол за тормоз. Класният ръководител уведомява родителите за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;

Разговорът се провежда в партньорски взаимоотношения, като се предоставя отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;

Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другия ученик от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;

От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат; Учителят насочва родителите за консултация с психолог.

2.3. При много сериозно ниво на тормоз – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на ученика-жертва, така и на ученика-извършител се уведомява Дирекция социално подпомагане – Отдел за закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или МВР. Учителят или служителът, станал свидетел на подобен тормоз, ако не може да се справи сам е длъжен да потърси помощ от дежурния екип в училище или други лица, намиращи се в района на инцидента,;

След прекратяване на физическия контакт между лицата, свидетелят на тормоза уведомява директора на НГПИД "Акад. Дечко Узунов" и регистрира ситуацията на насилие в единния регистър на училището; Директорът свиква УКС за справяне с тормоза и уведомява отдела за „Закрила на детето” по местоживееене, инспектор ДПС, местната комисия за БППМН, РИО и полицията;

УКС за справяне с тормоза обсъжда ситуацията на свое работно заседание и съставя протокол за тормоз, уведомява класния ръководител и родителите на учениците като ги насочва към местната комисия за БППМН и полицията, ОЗД и общината по силата на координационния механизъм.

3. Реакции спрямо ученика, който е обект на тормоз

Работата с ученици, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение. Класният ръководител говори с ученика, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило;

Необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;

Класният ръководител наблюдава ученика в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

4. Реакции спрямо наблюдателите

Класният ръководител изтъква тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. От останалите очаква да направят същото, ако се случи в бъдещето;
Класният ръководител убеждава да се отговоря на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая; Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо учениците, станали обект на тормоз.

IV. УЧИЛИЩНА СИСТЕМА ЗА НАСОЧВАНЕ КЪМ ДРУГИ СЛУЖБИ

1. Регистриране на ситуации на тормоз.

Създава се единен регистър/дневник за описване на ситуации на училищен тормоз; Всяка ситуация на тормоз се описва в регистъра от учители/ служителя, който я е наблюдавал с цел проследяване развитието на случая във времето и планиране на подходяща интервенция; Регистърът/дневникът съдържа кратко описание на всяка ситуация, кога се е случила, кои са участниците и какви мерки са били предприети;

Регистърът/дневникът се съхранява на общодостъпно място в учителската стая;

Класните ръководители следят вписаните в регистъра/дневника случаи и предприемат необходимите мерки за взаимодействие с учителите, родителите и при нужда психолог.

2. Включване на родителите

Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за— случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията; В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна; Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;

От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой— какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;

3. Насочване към други служби.

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето” по местоживеене. Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето” по местоживеене, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм. В тази връзка е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на социалните работници от отделите „Закрила на детето” към Дирекциите „Социално подпомагане”. Социалният работник е професионалистът, който може да проучи ситуацията, в която се намира детето, условията, при които живее, родителският капацитет и при необходимост да предприеме мерки, които да подпомогнат детето и семейството като цяло.

Съставил: УКС за справяне с насилието

Председател: Донка Андонова

Членове:

1. Диана Шамбурова

2. Татяна Караколева